

Наталля ІЛЫНІЧ

4.2. Крытэрыі ацэнкі

Ключавое пытанне: Ці з'яўляецца наштобузу абавязковым элементом урока?

4.2.1. Змест кантролю з боку настаўніка – таямніца для вучняў

У традыцыйнай школьнай практыцы настаўнік не заўсёды паведамляе вучням крытэрыі ацэнкі іх працы, на што ён будзе звяртаць увагу пры ацэньванні. На пытанне вучняў, што настаўнік будзе пытаць, той адказвае: «Вучыце ўсё!» Большасць вучняў пасля такога адказу зусім нічога не вучыць.

Наколькі крытэрыі ацэнкі дзейнасці важныя пры навучанні?

З уласнай практыкі згадваецца рэальная сітуацыя на курсах павышэння кваліфікацыі настаўнікаў. Выкладчыца прапанавала слухачам курса намаляваць на аркушы паперы асацыятыўны малюнак «Школа» за 5 хвілін. Калі ўсе выканалі заданне, трэнер моўчкі прайшла і паставіла адзнакі. Адзнакі, на погляд слухачоў, яўна несправядлівыя, дзіўныя. Удзельнікі выказаліся, што адчуваюць узрушэнне, крыўду і нават нежаданне далей працаваць. Яны не разумелі, чаму атрымалі такія адзнакі! Толькі пасля гэтага трэнер растлумачыла, на якія крытэрыі яна звяртала ўвагу ў першую чаргу: каб будынак быў

трохпавярховы, расфарбаваны ў 2 колеры, на вокнах былі жалюзі, а каля высокага ганка клумба з кветкамі. Як толькі таямніца крытэрыяў ацэнкі была раскрыта – усё адразу стала на свае месцы. Гэты прыклад паказаў слухачам-настаўнікам, наколькі важна загадзя вызначыць крытэрыі ацэнкі вынікаў дзейнасці.

Змест кантролю ў традыцыйным навучанні застаецца таямніцай для вучняў. Гэта не спрыяе стварэнню добразычлівай атмасферы і добраму навучанню.

4.2.2. Наштобузу – важны элемент актыўнай ацэнкі

Тэхналогія актыўнай ацэнкі ўключае крытэрыі ацэнкі як абавязковы і адзін з найважнейшых яе элементаў. Вызначыць крытэрыі дасягнення мэты – *гэта дакладна акрэсліць твае паказчыкі, дзякуючы якім настаўніку і вучню будзе бачна, у якой меры атрымалася дасягнуць мэты ўрока.*

Яшчэ на першых семінарах беларускіх настаўнікаў па АА ў 2009 г. мы дамовіліся называць крытэрыі дасягнення мэты іначай – абрэвіятурай наштобузу (**на што буду звяртаць увагу**). Гэта – калька з англійскай мовы: *what I am looking for* – «wif». Вы можаце гаварыць: на што я буду звяртаць увагу, або *крытэрыі ацэнкі*, або *крытэрыі поспеху*, або *wif*. Вучні ж у большасці любяць абрэвіятуру наштобузу.

Каб спрасціць працэс фармулявання крытэрыяў, трэба задаць сабе пытанне: *якім чынам мы пабачым, што мэта ўрока была дасягнута?* Крытэрыі павінны быць канкрэтныя, могуць нават выкарыстоўвацца лічбы для іх удакладнення. П. Блэк лічыць, што крытэрыі для ацэнкі любых дасягненняў у навучанні павінны быць празрыстымі для вучняў, каб у іх паступова склалася дакладнае ўяўленне пра мэты сваёй працы і пра тое, што азначае яе поўнае і належнае выкананне. Гэтыя крытэрыі могуць быць занадта абстрактнымі для дзяцей, таму, каб палегчыць іх разуменне, трэба прыводзіць прыклады.

Калі мы вызначылі крытэрыі ацэнкі поспеху, вучань дакладна ведае, якую працу ён павінен выканаць, якімі будуць чаканні настаўніка, а настаўнік не мае праблем з ацэнкай працы вучня. Такая яснасць – адзін з элементаў стварэння навучальнай атмасферы, што грунтуецца на даверы да настаўніка і на самастойнасці вучня.

На практыцы агучванне крытэрыяў можа адбывацца на кожным уроку, непасрэдна пасля мэтай і ў працэсе іх фармуліроўкі, бо наштобузу выступае як сродак удакладнення

мэты. Настаўнік дзеліцца сваёй «таямніцай» з зацікаўленымі, а вучні робяцца суб'ектамі навучання, а не толькі глядачамі.

Падчас дыстанцыйнага навучання ўдзельнікі на форуме супольна сфармулявалі пэўныя правілы наштобузу:

1. У наштобузу ўказваецца, на што настаўнік будзе звяртаць увагу, калі ацэньвае дзейнасць вучняў і яе вынікі.
2. У наштобузу пазначаецца, на што самім вучням трэба звяртаць ўвагу падчас працы дома або на ўроку.
3. Калі мэта для ўрока на мове вучняў недастаткова канкрэтная, то яе можна ўдакладніць з дапамогай наштобузу.
4. Наштобузу прапануецца вучням на этап урока, пэўнае заданне (класнае ці дамашняе) як спіс патрабаванняў да работы ў групе.
5. Пажадана паведамляць змест наштобузу бацькам. Гэта ім дапаможа станоўча ўплываць на выкананне вучнямі дамашніх заданняў.
6. Усім вучням класа прапануецца адзін варыянт наштобузу, але кожны вучань павінен мець выбар, якія яго пункты браць пад увагу ў сваёй дзейнасці.
7. Калі настаўнік запланавань выстаўляць адзнакі па пэўным матэрыяле (вучні гэта ведаюць), то можа быць указана, якія пазіцыі наштобузу адпавядаюць той або іншай адзнацы.

Разуменне вучнямі крытэрыяў дасягнення мэт павялічвае іх адказнасць і самастойнасць. Агучванне вучням патрабаванняў перад заняткамі спрыяе навучальнаму працэсу і робіць яго адкрытым.

4.2.3. Месца наштобузу ў адукацыйным працэсе

Могуць выкарыстоўвацца розныя варыянты наштобузу:

- наштобузу да ўрока – гэта звужэнне / удакладненне мэтай урока так, каб вучні дакладна ведалі, чаму яны павінны навучыцца, на чым трэба засяродзіць увагу падчас урока, якіх вынікаў працы павінны дасягнуць;
- наштобузу да дамашняй работы;
- наштобузу да праверачнай работы;
- наштобузу да працэсу работы ў парах і групам на ўроку;
- наштобузу да розных вучэбных заданняў у класе ці дома – эсэ, сачынення, рэферата, лабараторнай, практычнай, даследчай работ, канспекта вучня па параграфі падручніка, рашэння задачы;
- наштобузу як спіс патрабаванняў да паводзінаў, які даецца вучням (ці выпрацоўваецца разам) перад экскурсіяй, турпаходам, суботнікам і да т. п.

Настаўнік павінен вызначыць, якія крытэрыі паказваюць, што пастаўленая мэта ўрока была дасягнута. Вызначэнне гэтых крытэрыяў і азнаямленне з імі вучняў карысна як для настаўніка, так і для вучня.

1. Дзякуючы наштобузу мы вызначаем для вучня і для сябе крытэрыі ацэньвання таго, што павінна быць ацэнена. Для настаўнікаў гэта выклік, але разам з тым значнае палягчэнне працы. Мы вызначаем дакладныя і зразумелыя мэты ўрока, да якіх дадаем празрыстыя і простыя крытэрыі.
2. Дзякуючы наштобузу вучні ведаюць, якія веды і навыкі павінны атрымаць на ўроку і які ўзровень выканання задач патрабуецца. Вучні больш канцэнтруюцца на мэце ўрока, а таксама могуць самі вызначыць, чаго яны дасягнулі, а чаго яшчэ не.

Калі мэта ўрока – разуменне вучнем новых паняццяў, то крытэрыем дасягнення мэты можа служыць той факт, што вучань зможа растлумачыць гэтыя паняцці сваімі словамі, прывядзе прыклады іх прымянення або будзе ў стане эфектыўна выкарыстоўваць гэтыя тэрміны пры вывучэнні наступнай тэмы.

Варта ўдакладніць, чаго менавіта мы хочам дасягнуць: вучань здолеў правільна паўтарыць; толькі зразумеў новыя тэрміны; вучань правільна прымяняў новыя веды. У залежнасці ад гэтага наштобузу будуць рознымі.

Мы рэкамендуем паэксперыментаваць з наштобузу: па-рознаму інфармаваць вучняў пра наштобузу да пэўнага ўрока – параіць запісаць наштобузу ў сшытках; раздаць карткі з наштобузу для ўклеівання ў сшыткі (часам з наштобузу да некалькіх урокаў або да асобнай тэмы); вывесіць наштобузу на плакаце ў класе або запісаць на дошцы.

Кожны з гэтых варыянтаў можа быць добрым і эфектыўным. Прыкладам можа служыць сітуацыя, апісаная ніжэй. У 5 класе гімназіі з пачатку года на кожным уроку беларускай мовы настаўніца называла вучням наштобузу, якое яны маглі запісаць або не. Праз месяц аказалася, што ўсе вучні запісвалі наштобузу, таму што яны ведалі, што настаўнік сапраўды падрыхтуе праверачную або самастойную работу на падставе наштобузу. Калі здаралася, што настаўнік забываў напісаць наштобузу на дошцы, вучні нагадвалі пра гэта, кажучы, што яно ім вельмі дапамагае.

Крытэрыі ацэнкі могуць быць вызначаны самім настаўнікам і растлумачаны вучням перад праверачнай або дамашняй работай, але можна таксама зрабіць гэта разам з вучнямі. Гэта павышае адказнасць вучняў за ўласнае навучанне, вучні ведаюць, па якіх крытэрыях можна зразумець, што мэты ўрока дасягнутыя. Гэта можна зрабіць на ўроку паўтарэння перад праверачнай работай, вызначыўшы разам з вучнямі самае істотнае ў вывучаным матэрыяле. Таксама можна прыслухацца да меркаванняў вучняў і потым разам вызначыць наштобузу. Вельмі карысным для навучальнага працэсу з'яўляецца выбар вучнямі таго, што з'яўляецца важным у гэтай тэме і што яны абавязкова павінны ведаць. Часта ў працэсе сумеснага вызначэння крытэрыяў ацэнкі можна ўбачыць, што вучні не паспелі добра засвоіць і да чаго яшчэ трэба вярнуцца.

Адзін са спосабаў (вельмі амбіцыйны) вызначэння наштобузу перад праверачнай работай – гэта распрацоўка вучнямі зместу будучай праверачнай работы. Гэта вельмі рызыкаўна, паколькі дадзеная прапанова ліквідуе элемент нечаканасці або праверкі таго, што вучань сапраўды ведае. Каб палепшыць гэты метады, можна папрасіць вучняў прыдумаць некалькі варыянтаў праверачнай работы і выбраць адзін з іх. Выкарыстоўваючы гэты метады, вы можаце быць упэўнены, што вучні вывучаць матэрыял і добра падрыхтуюцца да праверачнай работы. Таксама вучні вырашаць, што з'яўляецца важным у дадзенай тэме або раздзеле.

Такім чынам, калі ёсць дакладнае наштобузу, вучні могуць самастойна праверыць свае работы і ацаніць іх. Для ажыццяўлення самаацэнкі і ўзаемаацэнкі галоўная ўмова – вызначэнне дакладных крытэрыяў ацэнкі. Калі Вы дакладна вызначылі крытэрыі ацэнкі, роля настаўніка становіцца менш важнай. Вучань самастойна, а найлепш у групе, праверыць, ці адпавядае яго работа крытэрыям.

Заўважым. Калі мэта на ўрок, якая паведамляецца вучням або вызначаецца імі самастойна (у парах, ці групах), мае дыягнастычны, канкрэтны характар і вызначае пэўныя крытэрыі дасягнення выніку занятку, то можна абысціся без наштобузу. У той жа час наштобузу можа выконваць функцыю мэты на мове вучняў.

4.2.4. Прыклады наштобузу да ўрокаў

Тэма ўрока. *Электромагнитные волны (XI клас)*

Целі ўрока: *к концу урока учащиеся должны знать общие сведения об электромагнитных волнах, называть их свойства, характеристики и виды, решать задачи в одно-два действия по теме «Электромагнитные волны».*

Крытэрыі ацэнкі *(поскольку это первый урок в модуле, то цели относятся к уроку, а критерии ко всему модулю):*

знаю ли я:

- 1) *определение электромагнитного поля, электромагнитной волны;*
- 2) *условие возникновения электромагнитной волны;*
- 3) *особенности и свойства электромагнитных волн*

умею ли я:

- 4) *объяснить процесс образования электромагнитной волны и её экспериментальное открытие;*

смогу ли я:

- 5) *называть виды волн и их характеристики;*
- 6) *записать формулу, связывающую длину волны, скорость и частоту;*
- 7) *решить задачи на применение формулы для длины волны.*

Вольга Званцова, г. Мінск.

Практычная работа. Хімічная колькасць рэчыва (VII клас)

Мэты настаўніка:

Навучэнцы змогуць:

- выконваць па формулах разлікі хімічнай колькасці, малярнай масы, масы і аб'ёму рэчыва;
- узважваць пэўную масу рэчыва;
- адбіраць патрэбны аб'ём вадкага рэчыва мерным цыліндрам;
- афармляць справаздачу па рабоце, рабіць простыя вывады;
- выконваць правілы тэхнікі бяспекі.

Наштобузу:

- Ці вылічылі масу пэўнай хімічнай колькасці рэчыва і ўзважылі патрэбную масу рэчыва на вагах;
- Ці вылічылі хімічную колькасць вады ў зададзеным аб'ёме;
- Ці змаглі адмерыць гэты аб'ём вады мерным цыліндрам;
- Ці вылічылі аб'ём куба з газам і ці пералічылі аб'ём газа ў яго хімічную колькасць;
- Ці вылічылі масу гэтага газа;
- Ці запісалі справаздачу ў сшытку і зрабілі вывад пра залежнасць масы ад колькасці рэчыва.
- Ці кіраваліся правіламі бяспекі.

Леанід Шафарэвіч, г. Ліда.

Тэма. Впісанный трэугольнік (IX клас)

Целі: к заканчэнню ўрока учасьцяся:

- змогуць расказаць, какой трэугольнік называецца впісанным, а окружнасць – апісанай;
- будуць ведаць, какая точка яўляецца цэнтрам апісанай около трэугольніка окружнасці;
- сумеюць пастроіць впісанный трэугольнік в залежнасці от яго віда;
- будуць ведаць формулы для знаходжэння радыуса окружнасці, апісанай около трэугольніка, еслі он: прамоугольны, раўносторонний, произвольный;
- змогуць рэшыць простыя задачы с прымененнем этих формул.

Наштобузу:

Буду абрацаць уважанне на знанне вамі апрадзеленіі впісаннаго трэугольніка и апісанай окружнасці; формулы для вычисления радыуса окружнасці, апісанай около трэугольніка.

Буду оценивать, умеете ли вы построить вписанный треугольник в зависимости от его вида; решать задачи на нахождение радиуса описанной окружности (строить чертеж, подбирать необходимую формулу, планировать ход решения, подставлять данные в формулу и находить ответ).

Аксана Прахіна, г. Слонім.

Тэма. «Свае» і «чужыя»: вобразы здраднікаў і чужынцаў у аповесці «Знак бяды» В. Быкава (XI клас)

Мэты ўрока: вучні будуць ведаць змест аповесці, змогуць прааналізаваць, як В. Быкаў выкрыў жорсткасць і бесчалавечнасць фашызму, паказаў прыслужнікаў акупацыйнага рэжыму, змогуць растлумачыць прычыны маральнай дэградацыі Гужа, Каландзёнка і Недасека і прыйсці да вываду аб бесчалавечнасці фашыстаў і паліцаяў.

Мэта мовай вучняў (наштобузу):

- Буду ведаць неабходныя кампаненты тэксту, каб абгрунтаваць жорсткасць фашыстаў і паліцаяў.
- Буду ведаць, прычыны таго, чаму Гуж, Каландзёнак і Недасека сталі паліцаямі.
- Змагу выказаць сваё стаўленне да сталінізму і фашызму.

Мікола Атрахімовіч, в. Варапаева.

Тэма ўрока. Азначэнне. Дапасаваныя і недапасаваныя азначэнні (VIII клас)

Мэты ўрока:

1. Будуць ведаць, што такое азначэнне.
2. Навучацца знаходзіць азначэнні ў сказе і вылучаць графічна.
3. Навучацца адрозніваць дапасаваныя і недапасаваныя азначэнні.

Наштобузу:

1. Патлумачыш, што такое азначэнне.
2. Будзеш знаходзіць азначэнні ў сказах і падкрэсліваць іх.
3. Прыведзеш па тры прыклады дапасаваных і недапасаваных азначэнняў.
4. Складзеш і запішаш па 2 сказы з дапасаванымі і недапасаванымі азначэннямі.

Таццяна Гіль, г. Баранавічы.

Тема. Распад СССР и образование СНГ (XI клас)

Цель: учащиеся будут знать:

- основные социально-экономические тенденции развития СССР в период "перестройки";
- основные причины и версии распада СССР;

анализировать:

- политику перестройки, процесс распада СССР и образования СНГ;
- документы и материалы по теме;

давать оценку

- процессу распада СССР, деятельности М. С. Горбачёва;

Критерии оценки (наштобузу):

1. Называть даты событий: период перестройки, авария на ЧАЭС, вывод советских войск из Афганистана, «парад суверенитетов», августовский путч в Москве, подписание Беловежского соглашения.
2. Давать определение понятиям: перестройка, гласность, плюрализм, путч, «парад суверенитетов».
3. Сформулировать основные задачи перестройки.
4. Назвать причины распада СССР.
5. Назвать государства, которые вошли в состав СНГ.
6. Давать характеристику (оценку) наиболее значимым, на ваш взгляд, политическим событиям и личностям для судьбы СССР в этот период.

Ніна Ерахавец, г. Мінск.

Тема. Составление плана местности (VI клас)

Цель урока: к концу урока ученики будут знать, что такое глазомерная съёмка, полярная съёмка; составят план небольшого участка местности.

Наштобузу:

1. При помощи компаса определяю направление север – юг, отмечу его на черновике плана, назову азимут (или сторону горизонта), по которому ориентирован край спортивной площадки.
2. На черновике плана смогу нарисовать контуры площадки.
3. Измерю размеры площадки и расстояния между объектами на ней.
4. Используя условные знаки и масштаб, нанесу объекты площадки на черновик плана.

Галіна Раманоўская, г. Гомель.

Тема. Составное именованное сказуемое (VIII клас)

Цель на языке учащихся (наштобузу): буду знать определение сказуемого, структуру сказуемого; смогу определять сказуемое в предложении, определять тип сказуемого и способ выражения компонентов составных сказуемых.

Ала Лазіцкая, г. Столін.

Наступны прыклад паказвае, што стратэгія АА ўніверсальная і дае добрыя вынікі, як у ліцэйскіх класах, гімназіях, так і ў інтэграваных класах. Марыя Сахончык – настаўнік-дэфектолаг з Барысава выкарыстоўвае наштобузу ў інтэграваным класе (дзеці з асаблівасцямі развіцця).

Критерии стараемся разрабатывать вместе, из урока в урок, ориентируясь на темы и поставленные цели, уровень развития детей и степень выраженности дефекта. Что, в свою очередь, требует большего количества времени при подготовке к урокам. Учащимся с интеллектуальной недостаточностью сложные инструкции представляю в виде схем или рисунков. Сложную инструкцию заменяю комбинированной, при которой условия деятельности излагаю в словесной форме, а предмет, его свойства и качества – в наглядном виде. Однако злоупотребление обилием наглядности на уроке рассеивает внимание «особого» ребёнка.

Тема урока. Правописание слов с сочетаниями жи, ши (IV клас)

Цель, сформулированная на языке детей: сегодня вы научитесь находить в тексте слова с сочетанием жи, ши и правильно записывать слова с этими сочетаниями.

Наштобузу:

- знать, как пишутся и произносятся сочетания жи, ши;
- уметь находить и правильно выписывать слова с сочетанием жи, ши;
- помнить о каллиграфии письма, слитном написании букв.

Марыя Сахончык, г. Барысаў.

Тема урока. Процедуры и функции обработки строковых переменных (XI класс)

Цель урока: предполагается, что к концу урока учащиеся будут:

1. Знать назначение функций обработки строковых переменных.
2. Уметь решать задачи, используя данные функции и процедуры.

Цель урока на языке учащихся (наштобузу):

1. Зная функцыю для копіравання часткі строка, процедуры для удалення сімвалаў з строка, вставкі сімвалаў у строку.
2. Умець іспользаваць гэтыя функцыі і процедуры пры рашэнні задач.

Аляксандр Алейнікаў, г. Круглае.

4.2.5. Наштобузу для дамашніх работ

Наштобузу паказвае, якія элементы дамашняй работы або адказу вучня будуць ацэньвацца. Не заўсёды ўсе крытэрыі, прадстаўленыя на ўроку, павінны адлюстроўвацца ў дамашнім заданні. Калі тэма ўрока, напрыклад, «Сардэчна-сасудзістая сістэма», то дамашняе заданне можа называцца «Паспрабуй расказаць пра крывяносную сістэму чалавека».

Пры планаванні дамашняй работы мы звяртаемся да наштобузу адпаведнага ўрока:

1. Напішы 5 самых важных, на тваю думку, фактаў пра крывяносную сістэму.
2. Раствлумач паняцці: *вена, артэрыя, аорта, звартныя вены, капіляры*.
3. Зрабі ілюстрацыю малога і вялікага кровазвароту і падпішы ўсе органы, праз якія праходзіць кроў.

Важна, што пры праверцы дамашняга задання па першым пункце мы не будзем звяртаць увагу на красамоўства вучня ці працягласць яго прамовы, а толькі праверым, ці прывёў ён 5 важных фактаў пра крывяносную сістэму.

Калі дамашняе заданне датычылася другога пункта, то мы не будзем хаваць ад вучняў, якія паняцці ён павінен растлумачыць – адкрыем перад ім гэту таямніцу.

Пры разглядзе дамашняга задання па трэцім пункце мы не будзем канцэнтравана на колеры і эстэтыцы ілюстрацыі, бо не акрэслівалі гэтага, а пацікавімся тым, ці ўсе неабходныя органы былі прадстаўлены і падпісаны.

Дадатковы плюс наштобузу для дамашняй работы – бацькі маюць уяўленне пра гэтыя крытэрыі. Варта заахваціць бацькоў да супрацы. А карыстаючыся наштобузу, яны маюць шанцы дапамагчы дзіцяці з навучаннем і самакантролем.

Прывядзем прыклады наштобузу, якія настаўнікі давалі вучням разам з дамашнімі заданнямі.

Дамашняя работа на тэме «Будова і віды нейронаў. Рэфлекс, рэфлекторная дуга» (IX клас)

1. Вызначце від нейрона на с. 12 падручніка, растлумачце свой выбар.
2. Намалюйце схему трохнейроннай рэфлекторнай дугі, падпішыце яе часткі.

3. Укажыце, якія віды нейронаў будуць ўдзельнічаць у рэфлекторнай дузе. Назавіце колькасць сінапсаў і іх месцазнаходжанне, правільна размясціце часткі рэфлекторнай дугі.

Алена Ясевіч, г. Смаргонь.

Домашняя работа по теме «Ромб. Квадрат» (IX класс, последний урок в теме).

1. Заполнить таблицу и вклеить её в конспект (шаблон таблицы раздаю).

	Свойства сторон	Свойства углов	Свойства диагоналей
Параллелограмм			
Прямоугольник			
Ромб			
Квадрат			

2. Решить задачи № 1 (с полным обоснованием), № 2, № 3 (кратко).

Вера Зубкова, г. Магілёў.

Домашняя работа на тему «Любимые герои. «Малыш и Карлсон, который живёт на крыше» А. Линдгрен (литературное чтение, III класс)

Подготовить выразительное чтение одной из глав.

«Прогнозирование» наштобузу: «Ребята, Незнайка получил такое же задание и вот что он сделал – научился читать сказку бегло с соблюдением пауз, показал интонацией важность Карлсона, списал описание весеннего вечера. Что Незнайка сделал правильно, а что – нет? Почему?» (Лишнее задание – списывание. Оно не влияет на выразительность чтения).

Наштобузу (записано на полосках бумаги – «закладках»):

- 1) Правильное беглое чтение сказки с соблюдением пауз.
- 2) Выразительное чтение: первая встреча Малыша и Карлсона.
Выразительное чтение: мечта Малыша.
Выразительное чтение: описание Карлсона.
Выразительное чтение: описание весеннего вечера.
Выразительное чтение: как Карлсону живётся на крыше.

Первое обязательно для всех, и учащиеся получают «закладку».

Второе предлагаю учащимся на выбор: читаю наштобузу. Даю время на обдумывание и раздаю вторую «закладку» по желанию детей.

Алена Кавалевіч, г. Белаазёрск.

Прыклад наштобузу да дамашняй работы з урока, калі кожны вучань сам вызначае змест і крытэрыі дамашняга задання ў залежнасці ад вынікаў працы на ўроку.

Тэма ўрока. «П. Панчанка. Верш «Сармацкае кадзіла»» (VI клас).

Я меркавала, што да заканчэння ўрока навучэнцы будуць разумець тэму і ідэю верша, умець знаходзіць і аналізаваць мастацкія сродкі, умець выразна чытаць верш, творча асэнсоўваць тэму ўрока і ўсведамляць асабістую адказнасць перад прыродай. У якасці наштобузу я прапанавала навучэнцам для запаўнення на працягу ўрока лісты самаацэнкі, якія далі дзецям магчымасць бачыць і разумець свае поспехі і цяжкасці, што вельмі важна для карэкцыі дзейнасці і яе вынікаў. У працэсе ўрока па завяршэнні кожнага з яго этапаў я нагадвала вучням пра зварот да лістоў самаацэнкі і ўнясенні ў яго адпаведных запісаў.

Ліст для самастойнай ацэнкі ўзроўню засваення тэмы

Вучэбны элемент	Не ведаю	Ведаю	Разумею	Магу растлумачыць іншым
Кароткія звесткі з біяграфіі П. Панчанкі				
Значэнне слова «сарматы», веданне назваў раслін, якія згадваюцца ў вершы				
Тэма верша П. Панчанкі «Сармацкае кадзіла»				
Галоўная думка верша П. Панчанкі «Сармацкае кадзіла»				
Мастацкія сродкі верша				
Мастацкія вобразы верша (вобраз лірычнага героя, вобраз прыроды, вобраз-перажыванне)				
Выразнае чытанне верша				

Мае вывады:

Напрыканцы ўрока вучні выканалі адпаведную праверачную работу ў форме тэста.

Пасля самаправеркі і самаацэнкі вынікаў праверачнай работы кожны навучэнец вызначыўся самастойна са зместам дамашняй работы, якая павінна была забяспечыць ліквідацыю прабелаў па тэме ўрока. У гэтым выпадку вучань звярнуў наштобузу менавіта на сябе, г. зн., ён сам задаў сабе задачу, на што павінен дома звярнуць увагу (па выніках тэста).

Зінаіда Малашэвіч, в. Даўгінава.

Наштобузу к дамашнему заданію по теме «Сила трения» (IX класс)

- 1. Прочитай параграф и ответь на вопросы после него.*
- 2. Запиши на каждый вид трения по два примера.*
- 3. Запиши способы изменения силы трения и укажи, какие из них применяются у вас дома.*
- 4. Запиши 2 – 3 пословицы или поговорки, иллюстрирующие силу трения*

Марына Меркуленка, г. Жлобін.

Домашняя работа по теме «Преобразование элементов массива» (IX класс)

Критерии оценки:

- 1. Знать, как заполнять массив целыми случайными числами по формуле;*
- 2. В соответствии с правилом преобразования элементов массива использовать цикл, цикл и ветвление или дополнительную переменную;*
- 3. Уметь выводить массив любым способом.*

Ірына Бароўская, г. Жодзіна.

Наштобузу да дамашняга задання «Правая і мяккага знака і апострафа» (XI клас)

У якасці дамашняга задання адзінаццацікласнікам прапанавалася склаці слоўнікавы дыктант па дадзенай тэме.

Наштобузу:

- 1. Колькасць слоў (не менш за 40).*
- 2. Прадстаўлены розныя выпадкі напісання змякчальнага і раздзяляльнага мяккага знака і апострафа.*
- 3. Арфаграфы графічна растлумачаны.*

Святлана Севарын, г. Бабруйск.

4.2.6. Наштобузу да праверачных работ

Здраецца, што настаўнікі вызначаюць крытэрыі ацэнкі толькі пасля праверкі некалькіх вучнёўскіх работ. Яны робяць гэта таму, што ім прасцей на падставе некалькіх праверачных работ вучняў вызначыць патрабаванні да адпаведнай адзнакі – бала. Гэта непрымальна для вучняў і не спрыяе атмасферы навучання.

Вызначэнне дакладных крытэрыяў поспеху дазваляе пазбегнуць элемента нечаканасці, таму што вучні ведаюць, якія патрабаванні павінны выканаць, каб атрымаць чаканы вынік на праверачнай рабоце. Настаўнік, праўда, страчвае прывычную «зброю», неабходную ў вядомай у школе гульні ў паліцэйскага і злодзея: вучань падманвае, а настаўнік спрабуе злавіць яго на падмане. Цяжка спыніць удзел у гэтай гульні, паколькі яна добра прыжылася ў нашых школах. Вызначэнне з вучнямі дакладных крытэрыяў ацэнкі перад праверачнай работай выключае магчымасць такой «гульні».

Наштобузу да праверачнай работы па гісторыі з практыкі Іны Шымко з Глыбокага. Тэма праверачнай работы: «Расійская дзяржава» (IX клас).

Крытэрыі ацэньвання праверачнай работы вызначаю самастойна. Для вучняў друкую пытанні на лісты і раздаю кожнаму вучню. Яны ўклеіваюць лісты ў сшыткі або проста маюць пры сабе дадзеную раздрукоўку. Як бачна, тут няма нічога новага – даты, падзеі, асобы, пытанні. Пытанні з зорчак прапаную падрыхтаваць на выбар (адно з пытанняў) і даць на іх больш разгорнуты адказ – паразважаць, выказаць сваё меркаванне. Такім чынам, вучань, які хоча больш высокую адзнаку, рыхтуе яшчэ і дадатковае пытанне.

Элементы ведаў	Адзнака пра выкананне, заўвагі
<p>Даты 12 чэрвеня 1812 г., 26 жніўня 1812 г., 25 снежня 1825 г., 1853 – 1856 гг., 19 лютага 1861 г., 1904 – 1905 гг., 1905 – 1907 гг., 9 студзеня 1905 г., 17 кастрычніка 1905 г., 3 чэрвеня 1907 г., 2 сакавіка 1917 г.</p>	
<p>Паняцці саслоўе, разначынцы, заходнікі, славянафілы, рэформа, рэвалюцыя, радыкалы, забастоўка, РСДРП, Траісты саюз, марксісцкі рух</p>	
<p>Асобы М. Кутузаў, Мікалай I, Аляксандр II, А. Герцэн, М. Чарнышэўскі, Аляксандр III, У. Ленін, Мікалай II</p>	

<p>Пытанні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прычыны, вынікі і значэнне паўстання дзекабрыстаў. 2. Асноўныя ідэі заходнікаў і славянафілаў. 3. Асноўныя ідэі народнікаў і іх памылкі. 4. Прычыны буржуазных рэформ у Расіі. Сутнасць рэформы адмены прыгоннага права 1861 г. 5. Палітычныя партыі ў рэвалюцыі 1905 – 1907 гг. і іх патрабаванні. 6. Вынікі рэвалюцыі 1905 – 1907 гг. і лютаўскай рэвалюцыі. 	
<p>Пытанні***</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Паспрабуйце сфармуляваць свае адносіны да ідэй заходнікаў, славянафілаў або народнікаў. З якімі ідэямі вы згодны і чаму? 2. У чым вы бачыце недахопы рэформ у Расіі ў сярэдзіне 19 ст.? 3. Чаму, на ваш погляд, рэформы мелі абмежаваны характар? 4. Якія змены ў эканоміцы адбыліся ў Расіі пасля рэформ. Дакажыце, што ў Расіі развіваюцца капіталістычныя адносіны. 5. Пра што сведчыць узнікненне марксісцкага руху ў Расіі і Расійскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі? 	

Вучні казалі, што такія пытанні, якія даюцца для вывучэння загадзя, палягчаюць ім жыццё. Крытэрыі самастойнай работы даюцца на першым уроку раздзела, такім чынам, на працягу 5 – 6 урокаў вучань можа вучыць матэрыял самастойна, адзначаць тыя пытанні, якія ўжо добра ведае, над якімі неабходна працаваць. Я, у сваю чаргу, звяртаю на ўроках асабліваю ўвагу на дадзеныя пытанні. Бацькі таксама могуць наглядна бачыць, над чым працуе іх дзіця і што патрабуецца да самастойнай работы. У графе «заўвагі» пішуць, што ім патрэбна: азначэнне, ставяць плюс, мінус, дапрацаваць, словам, тое, што ім дапамагае вучыць і адсочваць вывучаны матэрыял.

Канешне, пытанніў дастаткова колькасць. У самастойную работу яны ўключаюцца выбарчна, напрыклад, 4 даты, 4 паняцці, асоба, адказ на пытанне. І яшчэ адно дадатковае пытанне на выбар. Моцныя вучні звычайна выбіраюць і дадатковае пытанне».

Іна Шымко, г. Глыбокае.

Праверачная работа па тэме «Множанне натуральных лікаў» (V клас. 30 хвілін. 15 хвілін адводзіцца на паўтарэнне)

Наштобузу:

Ведаць: 1. $a \cdot 1 = a$, $a \cdot 0 = 0$ (2 балы).

Умець:

1. Знаходзіць здабытак адназначных лікаў, двухзначнага і адназначнага (4 балы).
2. Знаходзіць здабытак мнагазначных лікаў (6 балаў).
3. Рашаць тэкставую задачу ў тры дзеянні (8 балаў).
4. Прымяняць веды па тэме ў незнаёмай сітуацыі, калі ведаеш азначэнне здабытку натуральных лікаў (10 балаў).

Генадзь Змітровіч, г. Горкі.

Праверочная работа па тэме «Именные части речи» (X клас)

Наштобузу:

1. Определить частеречную принадлежность выделенных слов.
2. Сделать морфологический разбор указанных слов.

Записать исправленный вариант текста, в котором допущено нарушение морфологических норм.

Людміла Яршова, г. Мінск.

Праверачная работа па тэме «Складаназалежныя сказы з даданымі азначальнымі і дапаўняльнымі часткамі» (IX клас)

Наштобузу для падрыхтоўкі да праверачнай работы запісалі з вучнямі ў сшыткі. Гэтымі крытэрыямі яны карысталіся і дома, калі рыхтаваліся да работы, і на ўроку, калі яе пісалі.

Крытэрыі:

- запісаць пад дыктоўку сказ;
- прааналізаваць яго будову;
- падкрэсліць граматычныя асновы;
- паставіць знакі прыпынку;
- знайсці галоўную частку, паставіць пытанні да даданай, вызначыць від даданай часткі;
- скласці схему складаназалежнага сказа;
- ацаніць сваю работу.

Наталля Татарыновіч, г. Мінск.

У вучэбных праграмах таксама можна бачыць крытэрыі, напрыклад, абагульненыя планы адказаў аб кіслаце (хімія), законе (фізіка), функцыі (матэматыка), краіне (геаграфія) і да т. п. Крытэрыі ацэнкі вучэбных праектаў, даследаванняў, працы ў групе, даклада, лабараторнай работы ды інш. змешчаны ў кнізе М. І. Запрудскага¹.

4.2.7. Меркаванні настаўнікаў пра выкарыстанне наштобузу

Наштобузу – это точный перечень того, что должен знать и уметь ученик по теме. Когда ученик владеет такой информацией, ему легче оценить свой уровень знаний по теме, легче готовиться к уроку, он точно знает, что будет спрашивать учитель по данной теме. С наштобузу ученик чувствует себя на уроке увереннее, «более защищенным». Очень часто учащиеся при ответе у доски говорят: «Я не знал, что вы будете это спрашивать... Вы об этом на уроке не говорили...» С наштобузу такие ситуации не возникают.

Наштобузу – это контракт между учеником и учителем на данный урок. Ученик может потребовать у учителя объяснения непонятных ему вопросов, а учитель имеет полное право спросить у ученика все, что прописано в наштобузу.

После того как я стала использовать наштобузу, в конце урока учащиеся легче рефлексируют свою деятельность, быстрее ориентируются в собственных затруднениях, вопросы задают более конкретно.

Алена Цынкевіч, г. Мінск.

Дзякуючы пастаяннаму вызначэнню наштобузу, у вучняў фарміруюцца навыкі аб'ектыўнай самаацэнкі і ўзаемаацэнкі. Як вынік – навучанне становіцца больш паспяховым. Наштобузу, на маю думку, дысцыплінуе і настаўніка: па-першае, ён больш уважліва ставіцца да мэты і зместу навучання, карпатліва адбірае матэрыял да ўрока; па-другое, ён павінен прытрымлівацца пры праверцы акрэсленых крытэрыяў.

Таццяна Батура, г. Мінск.

¹ **Запрудский Н.И.** Контрольно-оценочная деятельность учителя и учащихся / Н.И. Запрудский. – Минск: Сэр-Вит, 2012. – 160 с.

Наштобузу – островки, разбросанные среди моря знаний. Переплыть целое море – нелегкое дело даже для мотивированного ученика. А вот передвигаясь постепенно от островка к островку, подбадривая себя достигнутыми успехами, можно шутя переплыть целый океан. Мы облегчаем ученикам их работу: разбивая большую (для ребят) цель на доступные шаги-подзадачи, мы помогаем им шаг за шагом достичь необходимого результата.

В наштобузу стараюсь включить хотя бы один элементарный пункт – у каждого, даже самого слабого ученика, должна быть ситуация успеха: я смог, я добился! Кроме того, учащимся легче готовиться к проверочным работам: они знают свои слабые места и знают, что нужно сделать, чтобы их ликвидировать.

Кацярына Ветрава, г. Барысаў.

Бываюць урокі, дзе дзеці працуюць паводле прынцыпу «калі не дабяжым, дык хоць сагрэемся». Ці не ведаюць, куды бегчы.

Вядома, дзейнасць вучняў на ўроку – галоўнае. Але мэтанакіраваная асэнсаваная дзейнасць. А наштобузу – маркеры, каб вызначыцца, ці не збіліся са шляху да мэты.

Тамара Мацкевіч, г. Мінск.

Главное преимущество наштобузу – это помочь учащимся научиться выделять главное и второстепенное при изучении темы. Это особенно важно для слабых учащихся; благодаря наштобузу мы даём им конкретные ориентиры для изучения темы. Сильным учащимся не составляет труда анализ и структуризация материала, хорошая память и логическое мышление дают им возможность хорошо усвоить практически любой материал. Слабые или недостаточно мотивированные учащиеся часто с трудом запоминают большой объём материала, не умеют устанавливать причинно-следственные связи между явлениями. Наштобузу помогает им в качестве дорожного навигатора.

Для сильных учащихся наштобузу дают возможность работать на занятии в своем темпе, не дожидаясь, пока подтянутся остальные. Выполнив все пункты наштобузу, сильный учащийся получает дополнительное задание.

Вольга Дзмітрачкова, г. Мінск.

Вызначэнне і тлумачэнне вучням наштобузу вельмі важна, асабліва для вывучэння гісторыі. Апісанне гістарычных падзей можа быць аб'ёмным і ў падручніках, і ў дадатковай літаратуры. Важна засяродзіцца на галоўных пытаннях, засвоіць падставовыя паняцці, без якіх немагчыма разуменне падзеі. Наштобузу – гэта арыенцір для вучняў. Яны дакладна ведаюць, што прынцыпова важна для вывучэння тэмы і што стане асновай для кантролю ведаў.

Веданне наштобузу асабліва важна для слабейшых вучняў. Наштобузу стварае сітуацыю поспеху ў авалоданні ведамі, сітуацыю даступнасці складанага матэрыялу. Гэта робіць вучняў паспяховымі ў вывучэнні гісторыі, што з'яўляецца дадатковай матывацыяй.

Аксана Колтан, г. Мінск.

Перавагі абсалютна відавочныя, бо тут крытэрыі ацэнкі (наштобузу) служаць свайго роду правіламі гульні. Толькі ў якасці «гульні» выступае ўрок. Дадаткова прадставіць сабе, напрыклад, шахматы. Як магчыма ў іх гуляць, не ведаючы, што слон ходзіць па дыяганалі, а конь – «літарай Г» або якім чынам павінны рэагаваць адзін гулец на ход іншага? Зразумела, што гуляць, не ведаючы гэтых правіл, немагчыма. Так і з урокам – вучань не можа стаць паўнапраўным суб'ектам адукацыйнага працэсу, калі не будзе ведаць, як ім стаць, што трэба рабіць, чаго ад яго чакае настаўнік. Наштобузу можа садзейнічаць узнікненню ўпэўненасці ў дзяцей. Акрамя таго, пры рэгулярнай апоры на крытэрыі ацэнкі ў навучэнцаў непазбежна выпрацуецца сістэмны падыход да засваення новага матэрыялу – структура, выразны план на якім варта рухацца наперад. Свайго роду «дарожная карта».

Андрэй Кузьмін, г. Крычаў.

Для уроков изобразительного искусства большое значение имеет предоставление детям свободы творчества. Я считаю, что наштобузу не ведёт к шаблонному выполнению задания, как считают некоторые, а наоборот, помогает определить базовые знания и навыки и пути их творческого развития. Например, при проведении урока по теме «Создание графического образа по словесной ассоциации» детям было предложено придумать название для детского кафе и оформить вывеску в соответствии со словесной ассоциацией. Несмотря на общность предложенных критериев все работы получились разными. Творческий подход позволил ребятам сделать свою вывеску отличительной по названию, цветовому оформлению, графическим находкам в написании букв, а сделанные при оформлении рисунки позволяли почерпнуть

дополнительную информацию о фирменном блюде, предоставлении дополнительных развлекательных услуг для юных посетителей.

Наталля Сазонава, г. Сморгонь.

Главные преимущества наштобузу: 1. Экономия времени на уроке. Есть такие сложные темы, перегруженные политической или экономической историей, что в них сложно разобраться даже учителю (в плане подачи материала). 2. Наштобузу учит самостоятельности, когда мы формулируем это вместе. 3. Как только я стал советоваться с учениками при определении наштобузу, то понял, что мы стали лучше понимать друг друга. Я прислушиваюсь к мнению своих учеников и создаю вместе с ними нечто новое и интересное. В этом суть нашего сотрудничества.

Андрэй Лянчэўскі, г. Асіповічы.

Адна з асноўных перавага наштобузу, на мой погляд, гэта здароўеберажэнне дзяцей: зніжаецца трывожнасць вучняў (сведчаць анкеты і дыягностыка), калі яны дакладна ведаюць, што ў іх спытаюць, што будзе ў іх самастойнай рабоце. Таксама ў выніку працы, думаю, павысіцца ўзровень ведаў вучняў, бо яны заўсёды будуць мець перад сабой праграму-мінімум, матэрыял будзе падзелены на асноўны і дадатковы. А поспехі вучняў будуць стымуляваць іх да больш актыўнай працы на ўроку.

Тацяна Гіль, г. Баранавічы.

Нашы дзеці зараз настолькі перагружаны рознай патрэбнай і непатрэбнай інфармацыяй, што ім часта цяжка выбраць галоўнае. Наштобузу арыентуе толькі на самае важнае і вучыць лагічна і паслядоўна выконваць задачы, а пры гэтым бачыць вынікі сваёй працы. Пры ацэньванні ў канцы ўрока ўсё празрыста і нават у самых «прывередливых» не ўзнікае пытанняў.

Наталля Катчанка, г. Нясвіж.

1. Когда ученику объяснены «правила игры», он конкретно может рассчитывать свои возможности и соотносить их со своими желаниями и потребностями. Он понимает, что будет оцениваться и на что нужно обращать внимание. Он может дифференцировать материал («мне это нужно, чтобы...»/ «мне это не совсем важно, потому что...»).

2. *Постепенно рождается ощущение психологической защищенности, комфорта («На этом уроке мне волноваться нечего, что будет плохая отметка, потому что по пунктам 1, 2 и 3 наштобузу я материал знаю, значит могу рассчитывать на... баллов»).*
3. *Учителю не надо объяснять каждому «А почему мне ..., а ему ...?»*
4. *Учитель + ученик = атмосфера доверия и понимания, рождение веры в то, что может быть «по справедливости»*

Людміла Яршова, г. Мінск.

На маю думку, найбольшая карысць у тлумачэнні вучням наштобузу найперш у тым, што ў вучняў знікае псіхалагічны дыскамфорт, а на яго месца прыходзіць жаданне паспяхова выканаць заданне, таму што ён дакладна ведае, як гэта зрабіць. Вучні пачынаюць успрымаць працэс навучання як карысную і цікавую гульню, а не як навізаную дарослымі неабходнасць.

Наталля Татарыновіч, г. Мінск.

Сумесная праца па вызначэнні наштобузу стымулюе актыўнасць і ўважлівасць вучняў. Калі я стала выкарыстоўваць крытэрыі поспеху, урок, на мой погляд, стаў больш выніковы, больш дакладны і змястоўна лагічны, і я сама стала атрымліваць больш задавальнення ад праведзеных урокаў, бо бачу вынікі сваёй працы.

Вучням таксама цікава працаваць з крытэрыямі поспеху. Яны выходзяць з урока, ведаючы, што могуць дапрацаваць самастойна дома, або са мною на дадатковых занятках. Канечне, ад настаўніка патрабуецца больш часу на падрыхтоўку ўрока, бо прыходзіцца прадумваць дакладныя крытэрыі поспеху і ўрока, і дамашняй работы. Яшчэ трэба навучыцца прытрымлівацца выпрацаваных крытэрыяў пры праверцы дамашняга задання.

Тамара Ціханчук, г. Слонім.

Перавагі відавочныя. Дзіўна, але і мне стала працаваць намнога лягчэй. Не ўскладаю на свае плечы большай адказнасці, чым трэба за адзін урок, не патрабую ад вучняў грунтоўных ведаў, якія не тычацца канкрэтнага ўрока. Канечне, гэта не значыць, што не звяртаю ўвагі на іншыя тэмы і правілы, раней вывучаныя, але ўжо не столькі часу страчваю на ўзнаўленне забытых ведаў (калі такія раптам «усплываюць» на ўроку). Грунтоўна абагульняю ведаў толькі на ўроках абагульнення і замацавання.

Што тычыцца вучняў, то бачу: яны сталі больш упэўнена адчуваць сябе на ўроках. Няма ў вачах таго страху перад настаўнікамі, які «што захоча, тое і запытае ці правярыць». Раней настаўнікі (маё дзяцінства) гаварылі: «буду правяраць УСЁ» – і ад гэтага з'яўлялася нянавісьць да неабмежаванай улады настаўніка над вучнем. А ў маім класе вучні не баяцца мяне ці маіх патрабаванняў. Вось гэты псіхалагічны клімат лічу найлепшым набыткам!

Алена Данілішына, г. Пінск.

Дапамагае структураваць матэрыял падручніка, дазваляе выдзяляць галоўнае, вучыць працаваць па плане. Вучні не баяцца маіх пытанняў, бо яны ведаюць на іх адказы. Калі ў дзяцей няма стрэсавай сітуацыі на ўроку, то яны думаюць над матэрыялам тэмы, а не пра тое, трэба ім будзе адказваць ці не. Усё гэта дазваляе наладжваць супрацоўніцтва на ўроку, творчую атмасферу і сітуацыю камфорту. Дзеці задаюць пытанні, удакладняюць моманты, якія ім не зразумелыя. Самым важным для мяне было тое, што не самы моцны вучань, падышоў да мяне пасля ўрока і задаў пытанне: «Я не зразумеў, колькі трэба ўставачных нейронаў для ажыццяўлення рэфлексаў?» Супер, калі дзіця фармуліруе такое пытанне, то вы разумееце, колькі матэрыялу ён засвоіў!

Алена Ясевіч, г. Сморгонь.

Стараюся не сообщать нашкобузу учащимся, а выводить их вместе с ними. Это делать очень просто, если вы знаете, что дети уже знают к этому уроку, что им надо нового узнать, чему научиться на уроке и для чего это надо. А ещё во многих уроках есть похожесть, одинаковость. Например, в 1 классе мы проходим буквы, читаем с ними слоги, слова, предложения, тексты. Какую бы букву мы не проходили, порядок работы остаётся одинаковым:

- выделение звуков в слове посредством звукового анализа слов;
- обозначение звуков буквой;
- чтение слогов с изученной буквой;
- чтение слов;
- чтение предложений и текстов.

Показав детям несколько раз эту методичеку «кухню», не составит труда вывести нашкобузу к следующему уроку вместе с ними. В этом помогут вопросы:

- Что нового узнали на прошлом уроке? Чему научились (учились)?
- Для чего это надо знать (уметь)?

Ответы детей:

- Мы узнали букву...
- Чтобы уметь читать слова и предложения.

Уточнение учителя:

- Но чтобы правильно и быстро читать слова, ребята, надо уметь правильно и быстро читать слоги. Вы согласны со мной?

Получилось, что дети сформулировали сами задачи урока, а учитель их уточнил (направил в ту сторону, куда ему было нужно, а мог направить на запись слов и предложений).

Есть ещё один способ выведения наштабузу вместе с детьми – предложить им выполнить задание очень похожее на то, что они уже умеют делать, но которое сделать они не смогут, т. к. у них недостаточно знаний или умений. В развивающем обучении это называется «ситуацией разрыва» или проблемной ситуацией. Вопросы учителя: «Почему вы не смогли выполнить задание? Что надо знать (уметь), чтобы выполнить задание?» – помогут детям сформулировать свои «проблемы», а значит и критерии оценки.

Вольга Пячонава, г. Горкі.

Я использую несколько методов. С малышами первого класса – обычно наштабузу пишу на доске, использую картинки (так как они ещё плохо читают). Критерии оценивания определяю сама. Когда дети уже знают, что такое наштабузу, они мне помогают выносить некоторые аспекты для оценивания. Например, на уроке письма всегда выносят критерий аккуратность и красота, а также правильность написания элементов буквы и самой буквы. На математике – знание состава чисел. В первом классе с критериями знакомлю после представления новой темы и цели урока. Их проговариваю и прошу детей повторить, что они уже запомнили и, к чему будут стремиться на уроке. Ученики постарше наштабузу получают напечатанными на листочках заранее. Это делаю для того, чтобы они могли по некоторым критериям найти дополнительную информацию и использовали её на уроке. А также бывает наштабузу пишу на доске. Наштабузу записываем вместе (они сами предлагают мне критерии, исходя из темы урока и цели, которую я для них поставила). На доске, после наштабузу, рисую лесенку с таким количеством ступенек, сколько пунктов наштабузу вынесено на урок (этот метод использую во всех классах). Иногда мы все вместе оцениваем свою работу на уроке по различным критериям и думаем, поднялись мы на ступенечку лесенки успеха или нет.

На некоторых уроках я решила попробовать раздавать напечатанную лесенку успеха каждому ребёнку. Принцип работы тот же, только ребята оценивают себя на данном конкретном этапе без помощи учителя и

товарищей. В этом методе есть плюс: ребёнок развивает свою самооценку. Задумывается над тем, а как он выполнил данное задание? Только здесь нет человекочков, а дети рисуют точки. Использую 3 цвета (зелёный, жёлтый, красный) Если ребёнок считает, что по первому критерию он выполнил всё безукоризненно, справился с поставленной задачей, он рисует зелёную точку, если были шероховатости – жёлтую, если совсем плохо справился, допустил много ошибок или не выполнил задание – красную.»

Ала Ярмач, г. Стоўбцы.

На маю думку, вельмі зручна будзе змясціць крытэрыі поспеху на старонках блога настаўніка ў інтэрнэце або на старонцы настаўніка на сайце школы. Вучні будуць мець магчымасць звяртацца да гэтых крытэрыяў загодзя і потым, у любы зручны для іх час.

Леанід Шафарэвіч, г. Ліда.

4.2.8. Вучні пра наштобузу

Мои ученики очень положительно отреагировали на введение наштобузу. Спросили, почему по другим предметам такого нету. Основные высказывания: это гораздо облегчает подготовку домашних заданий; это позволяет меньше волноваться, когда выходишь отвечать к доске; это вообще круто, потому что ты чувствуешь себя увереннее на уроках.

Аліна Невар, г. Гродна.

1. Помогает подготовиться к уроку и к самостоятельным работам. На других предметах не знаешь, что учить, на что обратить внимание, зато на физике всегда знаешь, чего ожидать на самостоятельной работе.
2. Нужно давать и к урокам, и к самостоятельным работам, легче готовится к уроку, т. к. известно по пунктам, что нужно повторить. На уроке помогает разобраться в большом количестве материала.

Таццяна Афанасік, г. Слонім.

Я хацела б, каб і далей мы працавалі з наштобузу, бо мне зразумела паслядоўнасць дзеянняў, якія мы выконваем і для чаго мы робім тое або іншае практыкаванне і наколькі дасягаем пастаўленай мэты (Вераніка Адамовіч, 7 кл.).

Наштобузу патрэбна, бо звяртае ўвагу на самае галоўнае ў параграфе, дапамагае рыхтавацца да праверачнай і кантрольнай работы і атрымаць лепшыя адзнакі (Аліна Коц, 7 кл.).

Вельмі патрэбна, бо дапамагае ўбачыць, ці дасягнулі мы мэты, да якога выніку прыйшлі, што павінны даведацца распісана па канкрэтных пунктах. З наштобузу цікавей. Цікавая нават сама назва (Аня Унуковіч, 7 кл.).

Таццяна Барткевіч, г. Глыбокае.

Як добра было б, каб наштобузу прымянялі ўсе настаўнікі ў гімназіі! (Варвара, 5 кл.).

Вызначэнне наштобузу мне дапамагае вучыцца. Мне стала лягчэй рыхтавацца да заняткаў, ды і на занятках я адчуваю сябе спакойней (Раман, 6 кл.).

Таццяна Батура, г. Мінск.

Наштобузу – гэта класна і вельмі цікава! Мне вельмі падабаецца тое, што я сама магу вызначыць тое, чаму павінна навучыцца на ўроку (Мадзіна Драбудзько).

Наштобузу – вельмі цікавае слова, якое запамінаецца адразу і назаўсёды! Мне падабаецца, што я дакладна ведаю, што павінна зрабіць, каб добра засвоіць прапанаваную тэму і атрымаць высокую адзнаку (Надзея Кірэенка).

Для мяне наштобузу – гэта як ключык, з дапамогай якога я магу адчыніць нейкую чарадзейную скарбонку, дзе знайду якраз тое, што мне трэба менавіта на гэтым уроку (Валерыя Радкевіч).

Юрась Каласоўскі, г. Магілёў.

Усё новае ў маім класе ўспрымаюць пазітыўна, дзецям спадабалася ідэя. Самае цікавае, што слова «наштобузу» не выклікала цяжкасцей, пасля тлумачэння адразу зразумелі, для чаго будзем уводзіць наштобузу. Пры першасным знаёмстве выказванні былі прыкладна такога характару: «Клас!», «А што, на каліграфію пісьма не будзеце звяртаць увагу?»

Алена Канановіч, Дзераўнянская СШ.

Мои ученики приветствовали наштобузу. Иоскин Артём (призёр олимпиады по истории): «Наштобузу – это как навигатор. Знаешь, куда

двигаться. Знаешь, зачем двигаться». Подхалюзин Глеб (ученик средних способностей): «Я полюбил уроки с наштобузу, так как теперь чётко представляю, что от меня хочет учитель. Могу сам определить свои недочёты». Борисевич Илья (слабоуспевающий ученик): «С наштобузу мне интересно. А ещё мне нравится, когда стали вызывать всех без поднимания руки. Наконец-то я стал отвечать». По поводу последнего высказывания добавлю, что у Ильи появился какой-то особенный блеск в глазах, когда он стал отвечать.

Андрэй Лянчэўскі, г. Асіповічы.

Калі я задала пытанне: «На якім уроку вам больш падабаецца працаваць: калі вызначаны крытэрыі наштобузу або без іх?», усе 24 вучні зрабілі выбар на карысць наштобузу.

У якасці аргументаў выказалі: таму што тады мы добра ведаем, што неабходна вывучыць за ўрок; у канцы ўрока мы будзем ведаць, што яшчэ не вельмі атрымліваецца; урок больш цікавы і зразумелы; мы ведаем над чым дома працаваць і інш.

Тамара Ціханчук, г. Слонім.

4.2.9. Выкарыстанне наштобузу – не ўсё так лёгка

Падчас дыстанцыйнага курса, у працэсе прымянення настаўнікамі актыўнай ацэнкі вызначыліся пэўныя пытанні і цяжкасці. Разам з тым дасведчаныя калегі прапануюць шляхі іх вырашэння.

Што рабіць з памылкамі вучняў, якія не акрэслены ў наштобузу?

Данута Стэрна адказвае на гэта пытанне так: «У ранейшым ацэньванні вучні і бацькі сустракаліся з падсумоўваючай ацэнкай, якая часцей уяўляла сабой пэўны бал, які падводзіў вынікі ўсёй працы вучня, яго дамашніх, класных і кантрольных работ. Часам нават у тэсце па матэматыцы арфаграфічныя памылкі маглі паўплываць на выніковую адзнаку. Сёння мы прапануем, каб ацэньвалася толькі тое, што было папярэдне вызначана. Мы разумеем, што гэта вельмі спрэчная прапанова для настаўніка, вучня і бацькоў. Мы, настаўнікі, прывыклі выпраўляць усе памылкі, дапушчаныя вучнем, і мала хто з нас можа стрымацца перад выпраўленнем слова з памылкай.

Паспрабуем, аднак, пры ацэньванні чарговай работы вучня (самастойнай работы ці дамашняга задання) засяродзіцца выключна на наштобузу. Мы не выстаўляем адзнакі, а толькі пішам кароткі каментар. Старайцеся не факусаваць увагу вучня на памылках (падкрэсліваючы іх чырвоным колерам), таму што выпраўленая чырвонай ручкай работа вельмі прыгнятае вучня – і ён можа нават не прачытаць Ваш каментар».

Эва Боргаш на форуме дыстанцыйных курсаў выказалася так: «На мой погляд, трэба іх выпраўляць. Але калі выпраўленне граматычных і арфаграфічных памылак не было прапісана ў наштобузу, – не спасылацца на іх у зваротнай інфармацыі. Тое, якія памылкі робяць вучні, – гэта інфармацыя для настаўніка, над чым яшчэ трэба працаваць. Калі падобныя памылкі робіць большасць вучняў у класе, варта абмеркаваць іх з вучнямі і зрабіць адпаведныя практыкаванні».

Мікалай Запрудскі лічыць, што «1) неабходна ўказаць вучню на ўсе яго памылкі (не толькі па наштобузу). Звярнуць увагу можна па-рознаму: выправіць і падкрэсліць, як патрабуе інструкцыя, сказаць або напісаць вучню, дзе яму пашукаць памылку, прапанаваць эталон выкананай работы (работы без памылак), каб ён, параўноўваючы, сам знайшоў памылкі і г. д.; 2) калі настаўнікам не прадугледжана выстаўленне адзнак за работы (і дзеці пра гэта ведаюць), то і праблемы вядома ж няма; 3) калі плануецца за нейкую правяральную работу ці дыктант выстаўляць адзнакі, то думаю, што патрэбна ўлічваць усе памылкі».

Ці не абмяжоўвае наштобузу мысленне дзяцей і іх крэатыўнасць? Можа актыўная ацэнка дзейсная толькі падчас працы са слабымі вучнямі?

Гэтае пытанне актыўна абмяркоўвалася настаўнікамі на форуме дыстанцыйнага курса. Эксперт па АА Данута Стэрна адказвае на гэта пытанне беларускіх настаўнікаў наступным чынам: «Падчас працы з вучнямі па методыцы актыўнай ацэнкі, сапраўды, прасцей заўважыць вынікі слабейшых вучняў. Так адбываецца таму, што паспяховаць гэтых вучняў знаходзіцца пад пільным наглядам настаўнікаў і бацькоў, а значыць, і вынікі заўважыць прасцей. Аднак актыўная ацэнка – гэта такая стратэгія навучання, якая спрашчае ўсім вучням атрыманне ведаў і адкрыванне новых рашэнняў. Стымуляцыя вучня з'яўляецца абавязкам настаўніка. Актыўная ацэнка эфектыўная ў працы з кожным вучнем. Настаўнікам, якія баяцца абмежавання мацнейшых вучняў, я б прапанавала прымяненне некалькіх тэхнік, якія дапамагаюць у працы з вучнямі рознага ўзросту падрыхтоўкі:

1. Паспрабуйце паставіць мэты ўрока разам з вучнямі так, каб сярод іх знайшліся мэты, адпаведныя для розных вучняў. Вы можаце на аснове мэтай папрасіць вучняў прапанаваць наштобузу.
2. Пастарайцеся дыферэнцыраваць наштобузу пад розныя мэты і магчымасці розных вучняў. Гэта можа быць базавае і паглыбленае наштобузу.
3. У працы з вучнямі, якія добра спраўляюцца з праграмай, трэба звярнуць асаблівую ўвагу на чацвёрты пункт зваротнай сувязі, што ўтрымлівае падказкі, у якім кірунку вучань павінен развівацца далей (што ён можа дадаткова прачытаць альбо выканаць, як ён можа паглыбіць свае веды і дзе можа шукаць натхненне).
4. Уключыце больш паспяховых вучняў у сяброўскую дапамогу. Супольная праца з больш слабымі вучнямі не толькі замацоўвае веды, але таксама дапамагае паглядзець на дадзеную тэму з іншай перспектывы, дапамагае развівацца і адным, і другім. Вядома, што найлепш чалавек вучыцца, калі тлумачыць нешта іншаму.
5. Падчас задавання дамашняй работы памятайце пра дыферэнцыяцыю заданняў і пакідайце выбар. Гэтак кожны вучань будзе мець магчымасць выбраць заданне, адпаведнае яго здольнасцям і інтарэсам. Даванне вучням магчымасці выбару – гэта лекі на розныя настаўніцкія балячкі. Выбар датычыць не толькі дамашняй работы, але таксама планавання ўрока з варыянтамі.

Складана развесці мэты ўрока мовай вучняў і наштобузу. Бывае, што яны дублююць адно аднаго. Як пазбегнуць гэтага?

Абмяркоўваючы гэта пытанне, настаўнікі і ментары прыйшлі да высновы, што калі распрацаваны грунтоўныя крытэрыі ацэнкі на ўрок, то мэты ўрока лепш зрабіць лаканічнымі, абагуленымі. Калі ж мэты атрымаліся дэталізаванымі, дыягнастычнымі, у *такім выпадку наштобузу на ўрок не трэба*. Дастаткова толькі ясных, канкрэтных, дыягнастычных мэтаў мовай вучняў.

Зразумела, як працаваць з крытэрыямі ацэнкі на ўроках мовы. А як скласці наштобузу для ўрока літаратуры?

Мікалай Запрудскі: «У кожным прадмеце ёсць нарматыўная частка: паняцці, факты, прынцыпы. У літаратуры – гэта пытанні тэорыі літаратуры. Паколькі гэта так, наштобузу можна і карысна прымяняць. Больш за тое, наштобузу можа адносіцца не толькі да нарматыўных аспектаў, але і да дзейнасных, сэнсавых. Напрыклад, я буду звяртаць увагу на тое, наколькі лагічна вы..., наколькі пераканальна вы абгрунтоўваеце сваю пазіцыю і г. д.

Акрамя гэтага, хачу звярнуць увагу настаўнікаў мовы і літаратуры, што на сайце *aaspenka.by* ёсць распрацоўкі ўрокаў літаратуры на прынцыпах АА аўтараў Ганны Піскуновіч, Галіны Сухавай, Юрася Каласоўскага. Так што і на ўроках літаратуры магчыма працаваць з крытэрыямі ацэнкі».

Вернемся да ключавага пытання. Наштобузу – вельмі карысны сродак і для эфектыўнага навучання, і для арганізацыі прадуктыўнай працы вучняў. Пажадана, каб гэты сродак выкарыстоўваўся як на ўроку, так і пры выкананні дамашняга задання вучнямі.

Актыўная ацэнка ў дзеянні: вопыт настаўнікаў Беларусі

Дапаможнік для настаўнікаў

Рэдактар *Мікалай Запрудскі*
Тэхнічны рэдактар *Юрась Новікаў*
Карэктар *Вольга Крукоўская*
Малюнкi *Міхась Кудзейка*
Дызайн вокладкі *Андрэй Бандарэнка*

Падпісана да друку 12.12.2014. Фармат 70x100 1/16.
Гарнітура *Myriad*. Папера афсетная. Наклад 299.

Издательство «Юстинус»
(г. Белгород, ул. Центральная, 103а)

Отпечатано: Типография «С-Принт»,
214020, г. Смоленск, ул. Шевченко, 71 оф. 48.